

УДК 378.016:[687:391(=161.2)](043.3)

О. В. Філонич,

аспірант

(Національний педагогічний

університет імені М. П. Драгоманова)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ШВЕЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ ЕТНОКУЛЬТУР УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розбудова України як правової демократичної держави, трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці та соціальній сфері, потребують підготовки висококваліфікованих фахівців для всіх галузей народного господарства, орієнтуючи її головним чином на творчий характер майбутньої професійної діяльності. У цьому контексті важливою є модернізація національної вищої школи, зокрема системи технологічної освіти, трудового й художньо-естетичного виховання студентської молоді. Тут важливо запропонувати якісно нові підходи до підготовки висококваліфікованих спеціалістів у системі вищої педагогічної освіти, формування нового покоління вчителів трудового навчання. Учені-педагоги докладають чимало зусиль для розв'язання цієї проблеми, однак практика свідчить, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та шляхи його реалізації ще недостатньо сприяють формуванню в них національної самосвідомості, необхідного рівня знань і вмінь, розвитку творчих якостей особистості, тому потребують удосконалення відповідно до суспільних вимог та потреб сучасної школи.

Аналіз досліджень і публікацій. Розробка освітньої парадигми становлення майбутнього вчителя трудового навчання в умовах формування національної системи вищої педагогічної освіти потребувала вивчення широкого кола проблем. Серед них: стратегічні напрями і моделі сучасної педагогічної освіти (І. Бех, В. Бондар, В. Галузинський, Б. Гершунський,

С. Гончаренко, Н. Дем'яненко, М. Євтух, В. Загвязінський, В. Майборода, С. Максименко, М. Шкіль, М. Ярмаченко та ін.), теорія професійної готовності до педагогічної діяльності (О. Абдулліна, А. Алексюк, В. Гриньова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Н. Тализіна та ін.), а також стандарти і напрями професійної підготовки вчителя для освітньої галузі “Технологія ” (А. Вихрущ, Р. Гуревич, В. Гусєв, Й. Гушулей, О. Коберник, М. Корець, Г. Левченко, В. Мадзігон, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та ін.).

Мета статті – теоретично обґрунтувати методіку формування творчої швейної майстерності майбутніх вчителів технологій на засадах етнокультур України, а також аналіз ключових понять означуваної проблеми, їх місце і роль у вищих педагогічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вхідження України до європейського освітнього простору, оновлення змісту фахової підготовки учителів трудового навчання мають глибинний характер і потребують розв'язання проблем становлення та розвитку педагога, який усвідомлює свою професійну відповідальність, є людиною культури, яка не лише інформує, а й активно впливає на духовний розвиток тих, кого навчає і виховує. Тому у вищих педагогічних навчальних закладах (ВПНЗ) домінантою навчально-виховного процесу стає підготовка вчителя-творця, вчителя-вихователя, спроможного вийти за межі навчального предмета, стати для учнів своєрідним транслятором національної культури і духовних традицій українського народу.

Збереження духовно-культурної спадщини, відродження етнічних традицій і встановлення історичної справедливості є головними чинниками становлення української нації. Усе це вимагає усвідомлення власного минулого, розкриття витоків нашої духовності, відкриття творчих горизонтів і встановлення їх місця, об'єктивної значущості у вселюдському, планетарному аспектах. Водночас, на відміну від української мови та пісні, якій відведено перше місце в світі, а мову зараховано до трьох

найкрасивіших мов людства, така яскрава складова творчої спадщини, як декоративно-ужиткове мистецтво досі зазнає відчутних труднощів у час глобалізаційних процесів, притаманних сучасному соціально-економічному світові. Сприяти відродженню і розвитку декоративно-ужиткового мистецтва має талановита студентська молодь, віддана власному народові і вчительському покликанню. Вчителі трудового навчання мають широкі можливості для створення художньо-трудового освітнього середовища, що зберігатиме і розвиватиме духовно-культурне надбання нації та транслюватиме його наступним поколінням.

Донедавна декоративно-ужиткове мистецтво, що впродовж багатьох віків набуло світового значення, було зумисне нівельоване як меншовартісне. За умов імперського українофобства, тотального знищення або спотворення годі було й казати про його відродження і популяризацію. Така державна політика призвела до майже повної відсутності в галузі освіти відповідних фахівців [2, с. 160]. Сучасна школа потребує вчителів трудового навчання з широким філософським мисленням і глибокими духовними якостями, які володіють різними видами народного мистецтва, інтегрованими знаннями історичного, етнологічного, художнього, технологічного, психолого-педагогічного та методичного характеру, комплексними художньо-трудовами вміннями, мають розвинуті творчі здібності і високу національну самосвідомість. З іншого боку, подальший розвиток декоративно-ужиткового мистецтва, народних традицій, звичаїв та обрядів значною мірою залежить від якісної підготовки цієї категорії педагогічних працівників.

Костюм – явище конкретно-історичне, продукт розвитку цього етносу, нації, етнографічної або локальної групи. Він відбиває цей розвиток специфікою своїх функцій, матеріалу, крою, способів носіння, самобутністю колориту, орнаментики, різних доповнень, неповторністю загального силуету.

Залежно від схожості природно-географічних умов, характеру виробничої діяльності, шляхів соціально-економічного та історичного розвитку, від етнічної та антропологічної спорідненості та етнокультурних

взаємозв'язків спостерігається і ступінь близькості, а часом спільності в костюмі різних народів. Риси такої спільності, що виробилися на певному етапі розвитку етносів, стійкіші за більш пізні впливи. Саме тому ознаки етнічної специфіки та етнокультурної спорідненості в костюмі різних народів є важливим джерелом пізнання етнічної історії від найдавніших часів до наших днів [1, с. 85].

Таке значення традиційного костюма підкреслювалося багатьма дослідниками, але до вбрання спершу підходили переважно як до явища культури, що розвивалося за своїми законами, обмежуючись констатацією самого зразка одягу, характеристикою його крою тощо. Погляд на традиційний костюм як на предмет етнографічного вивчення у свою чергу викликав історико-культурну спрямованість методики. Костюм став сприйматися як явище, котре має певні якісно-розпізнавальні ознаки народного чи національного духу. Проте лише деякі дослідники переконливо доводили, що традиційний костюм є важливим продуктом культури конкретного народу, і вивчення цього явища проливає світло на питання генезису цього етносу, його історичного розвитку, наочно розкриває етнокультурні взаємозв'язки і взаємовпливи [3, с. 42].

Так, відомий етнограф Д. Зеленін, класифікуючи те чи інше етнокультурне явище, розподіляв його за певними ознаками (на основі конкретного матеріалу) на види, групи, типи, підтипи тощо, намагався визначити ареал поширення кожного з них, прив'язуючи його до певної місцевості, національної, етнічної або локальної групи населення з їхньою історією, мовою, іншими явищами культури та побуту. Причому якщо в одних випадках учений простежував історію якогось явища з моменту його походження, то в інших вони цікавили його саме як джерело вивчення етнічної історії та етнокультурних зв'язків.

В. Куфтін, обґрунтовуючи важливість порівняльного методу у вивченні традиційного вбрання як історичного джерела, підводить теоретичну базу під такого роду дослідження. Зокрема, аналізуючи костюм, він робить спробу

з'ясувати походження та елементи одягу певної етнографічної групи.

Узагальнивши в середині 50-х років величезний матеріал стосовно одягу східнослов'янських народів, Г. Маслова наголошує, що ці дані із застосуванням здобутків лінгвістики, археології, історії, антропології відкривають можливість глибше опанувати складні питання етногенезу. Слідом за її ґрунтовною працею з'являється ціла низка монографій і статей, присвячених дослідженню етнокультурних зв'язків слов'янських народів, і саме на матеріалах одягу.

У наступні роки традиційне вбрання розглядалося дослідниками у багатьох аспектах, зокрема: як важливе історичне джерело, що відбиває походження і різні етапи розвитку етносу; як явище культури, в якому зберігаються сліди взаємовідносин між різними етносами на конкретних історичних етапах; як одна з важливих ознак національної належності, етнічної самосвідомості; як художньо-культурне явище, котре узагальнює практичний досвід народу в різних напрямках мистецької творчості; як нашарування традицій національної культури, найкращі риси яких використовуються та вдосконалюються кожним наступним поколінням.

Зупинімося коротко на напрямках дослідження традиційного костюма як історичного джерела.

Кожний елемент традиційного одягу, виконуючи вже відомі нам функції, являє собою сплетену, зв'язану або зшиту з того чи іншого матеріалу форму, утворену кроєм і зшиванням, а також різними способами пов'язування чи носіння. Одягнені в чіткій послідовності, у певний спосіб, всі елементи вбрання об'єднуються в комплекс, який у кожній місцевості і в кожний історичний період має локальні особливості силуету, об'ємної форми, колористики, декоративно-орнаментального вирішення та оздоблення. Як елементи, так і різноманітні доповнення й атрибути одягу виготовлялися та об'єднувалися в комплекс відповідно до конкретних природнокліматичних, історичних, економічних умов, були розраховані на певний антропологічний тип населення з його психологічними, естетичними та етичними уявленнями і нормами, соці-

альною та національною належністю й самосвідомістю, що відповідало рівневі розвитку культури цього етносу. Саме порівняльний аналіз етнографічних ознак елементів чи доповнень комплексів убрання дає важливу інформацію щодо етнічної історії народу.

Кожна деталь традиційного одягу має свою назву, яка не завжди збігається з назвами аналогічних за матеріалом, формою, кольором, оздобленням елементів інших комплексів, котрі побутують в іншому етнографічному середовищі. Зіставлення реалій з термінами, врахування ареалів їхнього побутування є також важливими етнокультурними характеристиками історичного розвитку окремих регіонів.

Матеріалами для одягу українців, як і багатьох інших народів, здавна були шкури тварин (з хутром або без нього), вовна та рослинні волокна, з прядива яких або відразу виробляли деталі одягу (поясний одяг у вигляді незшитого шматка тканини, пояси, жіночі рушникоподібні деталі головних уборів тощо), або спочатку тканини для нього. Для окремих елементів одягу (взуття, чоловічих головних уборів) широко користувалися рослинними стеблинами, корою дерев або самою деревиною. Місцеві матеріали, що вживалися для традиційного вбрання, свідчать про його давнє походження, а також про уміле використання природної сировини, розвиток і удосконалення ремесел і промислів із виготовлення та обробки тканин, шкіри, хутра, а також пошиття різноманітних видів одягу. До широкого вжитку входили й привізні матеріали – не менш важливе джерело вивчення етнічної історії українців.

Важливими етнографічними класифікаційними ознаками і водночас виразним історичним джерелом є способи утворення форм традиційного костюма: крій, способи одягання, носіння (пов'язування, драпірування, підтикання тощо) різних елементів і деталей убрання. Наявність різних прийомів формоутворення одягу: за допомогою незшитих шматків тканини (пояси, жіночий поясний одяг і головні убори), а також зшитих глухих форм типу сорочок, спідниць, чоловічого шаровароподібного поясного одягу, складних жіночих головних уборів тощо — наочно демонструє, що саме на

території нинішньої України відбувалася етнокультурна взаємодія цивілізацій античного світу з північними племенами, що пересувалися на південь, і азіатськими кочовиками Північного Причорномор'я, які рухались на захід і північ.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Творчість, розвиваючи здібності, формує педагогічну талановитість учителя. Традиційні риси менталітету українців протягом останніх років державності супроводжуються інноваціями, зокрема, такими, як очищення від рудиментів тоталітаризму, посткомуністичної ідеології, радянського світовідчуття, малоросійства та ін.

Активізація економічних та культурних взаємин між народами, характерна для пізніших періодів української історії, супроводжувалася поступовим переходом від локальної замкненості до розвинених торговельних зв'язків, широкого обміну інформацією та широкого споживання продуктів індустріального виробництва. Все це призводить до зменшення кількості обов'язкових етнодиференціюючих ознак, навіть до їх нівелювання в матеріальній і духовній культурі та безпосередньо в одязі, який ще недавно так яскраво відрізняв етноси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатенко П.І. Український національний характер / П. І. Гнатенко. – К. : “ДОК-К”, 1997. – С.73-93.
2. Ільїн В.В. Національно-духовне в контексті раціонально-глобального / В. В. Ільїн // Людина і культура в умовах глобалізації [зб. наук. ст.]. – К. : Парапан, 2003. – С. 156-162.
3. Соболев В. Дослідження витоків української ментальності / В.Соболев // Слово і час. – 1992. – №8. – С. 42 – 45.